

Nota

Wervik Geluwe Wervikstraat Deel 1: Verslag van Resultaten

Titel

Nota Wervik Geluwe Wervikstraat. Deel 1: Verslag van Resultaten

Auteur

Sander De Ketelaere
Met bijdragen van Ine Depaepe en Ron Bakx

Erkende archeoloog

BAAC Vlaanderen bvba
OE/ERK/Archeoloog/2015/00020

BAAC-Projectnummer

2019-0949

Plaats en datum

Gent, 3 februari 2020

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 1350
ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

KBR

Inhoud

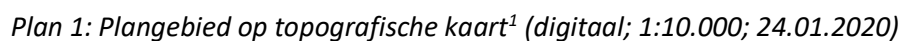
1	Beschrijvend gedeelte	1
1.1	Administratieve gegevens	1
1.2	Aanleiding.....	4
1.3	Onderzoekstraject.....	5
1.4	Afwijkingen onderzoekstraject t.o.v. de archeologienota	5
2	Proefsleuvenonderzoek	7
2.1	Werkwijze en strategie	7
2.1.1	Onderzoeksdoelstellingen	7
2.1.2	Onderzoeksvragen.....	7
2.1.3	Methoden en technieken	8
2.1.4	Organisatie van het vooronderzoek	10
2.1.5	Afwijkingen	12
2.1.6	Inbreng specialisten en externe wetenschappelijke begeleiding.....	12
2.2	Assessment	13
2.2.1	Landschappelijke en aardkundige situering	13
2.2.2	Interpretatie (referentie)profielen	13
2.2.3	Sporen en structuren	15
2.2.4	Vondsten.....	22
2.2.5	Stalen	25
2.3	Synthese onderzoeksresultaten	26
2.3.1	Datering en interpretatie onderzoeksterrein	26
2.3.2	Confrontatie met resultaten eerder vooronderzoek	26
2.3.3	Verwachting archeologisch erfgoed	26
2.3.4	Syntheseplan	27
2.3.5	Onderzoeksvragen: antwoorden.....	27
2.4	Besluit	29
2.4.1	Potentieel op kennisvermeerdering	29
2.4.2	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	30
2.4.3	Afbakening onderzoeksterrein	30
3	Samenvatting	31
4	Lijsten	32
4.1	Figurenlijst	32
4.2	Plannenlijst	32
4.3	Tabellenlijst.....	32
5	Bibliografie.....	33
6	Bijlagen	34
6.1	Sporenlijst.....	34
6.2	Vondstenlijst	34

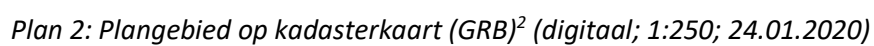
6.3	Fotolijst	34
6.4	Assessmenttabel	34

1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

Naam site	Wervik Geluwe Wervikstraat		
Ligging	Wervikstraat, deelgemeente Geluwe, gemeente Wervik, provincie West-Vlaanderen		
Kadaster	Wervik, Afdeling 3, Sectie C, nrs. 470G, 470F, 470M en 471D		
Coördinaten	Noordwest:	x: 58434,6847	y: 167343,9168
	Noordoost:	x: 58461,7136	y: 167358,0523
	Zuidwest:	x: 58407,9310	y: 167146,0152
	Zuidoost:	x: 58522,3284	y: 167242,1895
Projectnummer BAAC Vlaanderen	2019-0949		
ID bekrachtigde ANOTA	ID2298		
Proefsleuvenonderzoek	Projectcode	2019L8	
	Veldwerkleider	Tina Dyselinck (archeoloog)	
	Erkende archeoloog	Tina Dyselinck (Erkeningsnummer: 2015/00048)	
	Betrokken actoren	Sander De Ketelaere (archeoloog) Ine Depaepe (archeoloog) Ron Bakx (materiaalspecialist)	
	Betrokken derden	Bom.be	

¹ AGIV 2019b

² AGIV 2019a

1.2 Aanleiding

De voorliggende nota omvat de uitgestelde uitvoer van de maatregelen opgelegd na eerder archeologisch vooronderzoek. Dit werd gerapporteerd in de archeologienota “Geluwe GC (Wervik, Westvlaanderen)” (ID2298)³. Het reeds uitgevoerde vooronderzoek omvat enkel een bureauonderzoek. Dit bureauonderzoek werd in februari 2017 uitgevoerd door Ruben Willaert bvba. De synthese van het bureauonderzoek luidde als volgt:

“De stad Wervik plant de realisatie van een gemeenschapscentrum in de Wervikstraat te Geluwe (deelgemeente van Wervik). Het plangebied is ten zuidwesten gelegen van de dorpskern van Geluwe. Deze werken omvatten de constructie van een nieuw gebouw met bijhorende infrastructuur en de aanleg van wegenis, paden en pleinen. Het projectgebied is ca. 1,2ha groot en is momenteel in gebruik als landbouwgrond. Doel van deze bureaustudie is nagaan wat het archeologisch potentieel is van het plangebied en in welke mate de geplande werkzaamheden hiervoor een bedreiging vormen.

Landschappelijk gezien wordt de directe omgeving van het projectgebied gedomineerd door de aanwezigheid van de Geluwebeek/Reutelbeek. Deze ontspringt in Zonnebeke en mondt uit in de Leie, 1,6km ten zuiden van het plangebied. In het oosten bevinden zich de West-Vlaamse heuvelruggen. Geluwe zelf is gelegen in de oude alluviale vlakte van de Leie.

De quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen bovenop fluviatiele afzettingen van het laat-pleistoceen. Dit betekent dat het archeologisch niveau zich direct onder de teelaarde bevindt. De bodem op het plangebied bestaat uit matig droge zandleem. Deze vruchtbare, relatief makkelijk bewerkbare gronden in nabijheid van enkele significante waterlopen, moeten een grote aantrekkingskracht uitgeoefend hebben op landbouwgemeenschappen in het verleden.

Historisch en cartografisch onderzoek wijst op een ruraal karakter dat tot op heden ongewijzigd bleef. Wat WOI betreft, situeerde Geluwe zich in het Duitse achterland. Een loopgravenkaart uit december 1917 toont dat de Duitse verdedigingsloopgraven zich ten westen van het plangebied situeren. Binnen de grenzen van het projectgebied worden geen loopgraven aangeduid. Enkel wordt over het terrein een bovengrondse elektrische leiding aangeduid. Langs de Wervikstraat komt een smalspoor voor, dat geassocieerd is met een supply dump. Op basis van de historische gegevens kan ervan uitgegaan worden dat hier materiaal werd gestockeerd om het front te bevoorraden. Een foto uit oktober 1918 toont een deel van het projectgebied. Opmerkelijk hier is de afwezigheid van bomkraters. Eventuele schuttersposten zijn op een dergelijke foto niet zichtbaar.

Archeologisch gezien is de omgeving van Wervik gekend voor een sterke romeinse aanwezigheid. Op het terrein zelf zijn geen archeologische vondsten gekend. Op de percelen net ten westen van het huidige plangebied werd in november 2013 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd o.l.v. Thomas Bradt. Tijdens deze prospectie werden verschillende goed bewaarde romeinse crematiegraven aangesneden evenals enkele greppels die mogelijk te dateren zijn in de Romeinse periode.

Verdere gekende waarden betreffen in hoofdzaak cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse hoeves met walgracht. Op ca. 1,5km ten oosten van de planlocatie werden in 2015 bij een vlakdekkende opgraving o.l.v. Dieter Demey resten uit de prehistorie, ijzertijd en Eerste Wereldoorlog aangesneden.

Het mag duidelijk zijn dat zowel op basis van de landschappelijke situatie, als op basis van de gekende waarden, het archeologische potentieel hoog is. Gezien het feit dat de geplande werken een bedreiging vormen voor het bodemarchief, is verder onderzoek aangewezen. In het programma van maatregelen

³ DE GRUYSE e.a. 2017

wordt uitvoerig besproken welke onderzoeksmethode de meest geschikte is voor het beschreven verwachtingspatroon.

Verder onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologisch erfgoed in kaart te brengen. De bureaustudie heeft geen argumenten aan het licht gebracht die verder onderzoek overbodig zouden maken. De gekende gegevens wijzen op klassieke sporenarcheologie met een verwachting inzake resten uit de romeinse periode, middeleeuwen en eerste wereldoorlog. Resten uit andere perioden vallen evenwel niet uit te sluit.”⁴

1.3 Onderzoekstraject

Het verder vooronderzoek opgelegd in het Programma van Maatregelen bij archeologienota ID2298 omvat een proefsleuvenonderzoek. Dit onderzoek werd uitgevoerd door BAAC Vlaanderen bvba, onder leiding van archeoloog Tina Dyselinck.

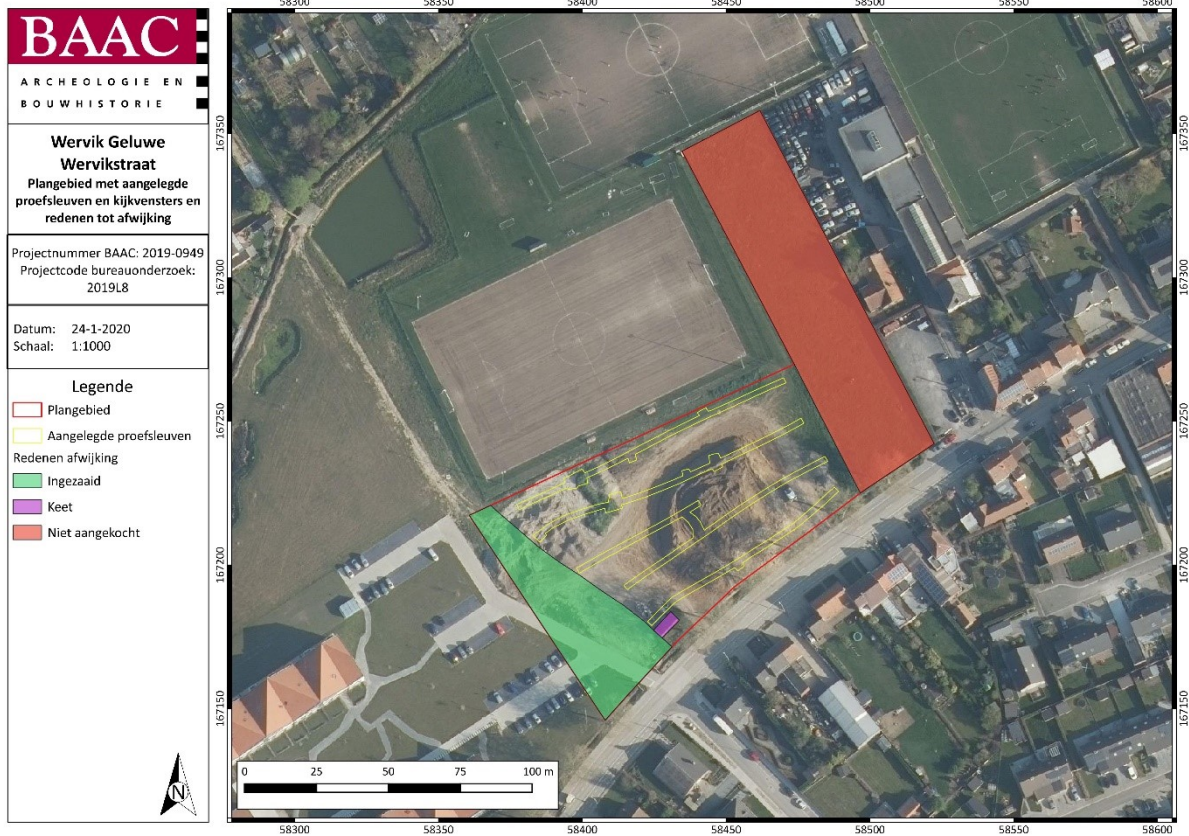
1.4 Afwijkingen onderzoekstraject t.o.v. de archeologienota

Bij de aanvang van het terreinonderzoek bleek dat perceel 471D nog niet in eigendom was van de opdrachtgever. Hierdoor was het niet mogelijk om dit perceel te onderzoeken.

In het westen van het plangebied was een strook aanwezig waar de sleuven niet aangelegd konden worden. Binnen een deel van het plangebied was een weg aanwezig en over een grote zone was gras ingezaaid na de aanleg van een riolering. Aangezien de exacte locatie van de riolering niet gekend was werden over de gehele ingezaaide strook geen sleuven aangelegd.

Binnen het plangebied waren ook enkele zones aanwezig die als grondstock dienst deden. Deze werden in de mate van het mogelijke verwijderd, maar de sleuven in deze zone kennen wel een lichte afwijking.

⁴ DE GRUYSE e.a. 2017

*Plan 3: Plangebied met aangelegde proefsleuven en kijkvensters en redenen tot afwijking (digitaal;
1:1; 24.1.2020)*

Figuur 1: foto met ingezaaide zone, grondstock en keet

2 Proefsleuvenonderzoek

2.1 Werkwijze en strategie

2.1.1 Onderzoeksdoelstellingen

Proefsleuvenonderzoek is erg geschikt voor het opsporen van archeologische ensembles onder de vorm van grondsporen op rurale terreinen met een grote oppervlakte. Belangrijk hierbij is dat het sleuvenonderzoek aanleiding is voor een verdere evaluatie van het terrein in een archeologienota.

Indien de kans op aanwezigheid van waardevolle archeologische ensembles vrijwel onbestaande wordt ingeschat, is het sleuvenonderzoek in regel het eindpunt van het archeologisch traject. Wanneer de kans hoog wordt ingeschat, wordt binnen de archeologienota een advies voor een vervolgtraject geformuleerd. Vaak bestaat dit uit een vlakdekkende opgraving op specifiek afgebakende zones van het onderzoeksterrein.

Tijdens dergelijk onderzoek is het van belang dat slechts een beperkt deel van het plangebied onderzocht wordt. Archeologische sporen worden tijdens een sleuvenonderzoek immers niet volledig onderzocht. Om de kans op de beschadiging van het archeologisch ensemble te beperken, wordt een dekkingsgraad van 10%-15% vooropgesteld. Zo wordt het resultaat van het onderzoek bereikt met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

Deze onderzoeksopdracht kadert binnen de doelstelling van het vooronderzoek – het vaststellen van de aanwezigheid van een archeologische site en de karakteristieken en bewaringstoestand van deze site, alsook een analyse van de relatie met het landschap, de waarde en de impact van de geplande werken – die tijdens het voorgaande vooronderzoek niet werd gehaald.

2.1.2 Onderzoeksvragen

Bij het proefsleuvenonderzoek moeten volgens het PvM van de archeologienota (ID2298) minstens volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Wat zijn de waargenomen bodemhorizonten, beschrijving + duiding?
- In hoeverre is de bodemopbouw nog intact? Zijn er tekenen van erosie? Is er sprake van een grote mate van verstorings?
- Zijn er (nog) bodemsporen aanwezig? In welke mate zijn ze natuurlijk of antropogeen? Beschrijf.
- Wat is de bewaringstoestand van de sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en het landschap?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren, is er een ruimtelijk verband?
- Wat is de aard van eventuele resten uit de Eerste Wereldoorlog?
- Kan op basis van het gerecupereerde materiaal een uitspraak gedaan worden over datering of fasering? Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van de waargenomen archeologische fenomenen een uitspraak gedaan worden over de aard en de omvang van de menselijke aanwezigheid?
- Zijn er indicaties voor de inrichting van een funeraire ruimte?
- Indien er sprake is van begravingen: wat is de omvang? Hoeveel niveaus? Geschatte aantal individuen?

- Wat betekenen de gegevens mogelijk voor een aanvulling van kennisleemtes van de lokale en regionale geschiedenis?
- Voor waardevolle vindplaats(en) die bedreigd worden door de geplande werkzaamheden: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maw is behoud in situ mogelijk?)
- Voor bedreigde waardevolle vindplaatsen die niet in-situ bewaard kunnen blijven:
 - o Wat is de ruimtelijke afbakening (in X, Y en Z coördinaten) van de zone(s) voor vervolgonderzoek?
 - o Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht?
- Welke vraagstellingen zijn voor het vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van de vraagstelling(en) natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke types staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

2.1.3 Methoden en technieken

Algemene bepalingen

Voor de *algemene bepalingen* wordt verwezen naar de desbetreffende hoofdstukken in de Code Goede Praktijk.⁵

Specifieke methodologie

De specifieke methodologie werd gerapporteerd in het Programma van Maatregelen van de archeologenota “*Geluwe GC (Wervik, West-Vlaanderen)*” (ID2298)⁶. Deze omvatte volgende elementen:

Het onderzoeksgebied is ca. 1,2 ha groot (= 12.000 m²). De proefsleuven dienen 10% van de onderzoekbare oppervlakte te beslaan (d.i. ca. 1.200 m²) met bijkomend ca. 2,5% aan kijkvensters of dwars/volgsleuven waar relevant (= ca. 300 m²). De kijkvensters dienen voldoende groot te zijn om een antwoord te kunnen geven om de onderzoeksvragen te beantwoorden.

Voor het eigenlijke terreinwerk aanvang neemt bekomt de veldwerkleider de nodige leidingplannen, hetzij van de initiatiefnemer, hetzij via een KLIP-melding. Deze plannen dienen continu aanwezig te zijn gedurende de werken (hetzij digitaal, hetzij analoog).

In dit dossier wordt best gekozen voor parallelle continue proefsleuven in functie van een efficiënt grondverzet. De proefsleuven dienen aangelegd te worden met een maximale tussenafstand van 15m as op as. De inplanting dient te gebeuren in functie van de vorm van het plangebied, het landschap en de troepenbeweging van het Bevrijdingsoffensief van 1918, laatgenoemde grosso modo volgens een NZ-as. Dit impliceert dat de sleuven worden aangelegd haaks op het beekdal ten noorden van het plangebied en in dezelfde richting als de beweging van het bevrijdingsoffensief. Dit is een inplanting volgens een oost-west as. In het noorden kunnen de sleuven volgens een noord-zuid as ingeplant worden.

De sleuven worden aangelegd door een graafmachine met platte bak. Deze machine dient over voldoende vermogen te beschikken om een vlotte werking te garanderen (bv. Hitachi Zaxis 210, Caterpillar 323DL,...). De minimale breedte van de kraanbak is 2m. De sleuven worden laagsgewijs

⁵ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020.

⁶ DE GRUYSE e.a. 2017

uitgegraven door de kraan, onder begeleiding van de veldwerkleider, tot op het archeologisch leesbaar niveau.

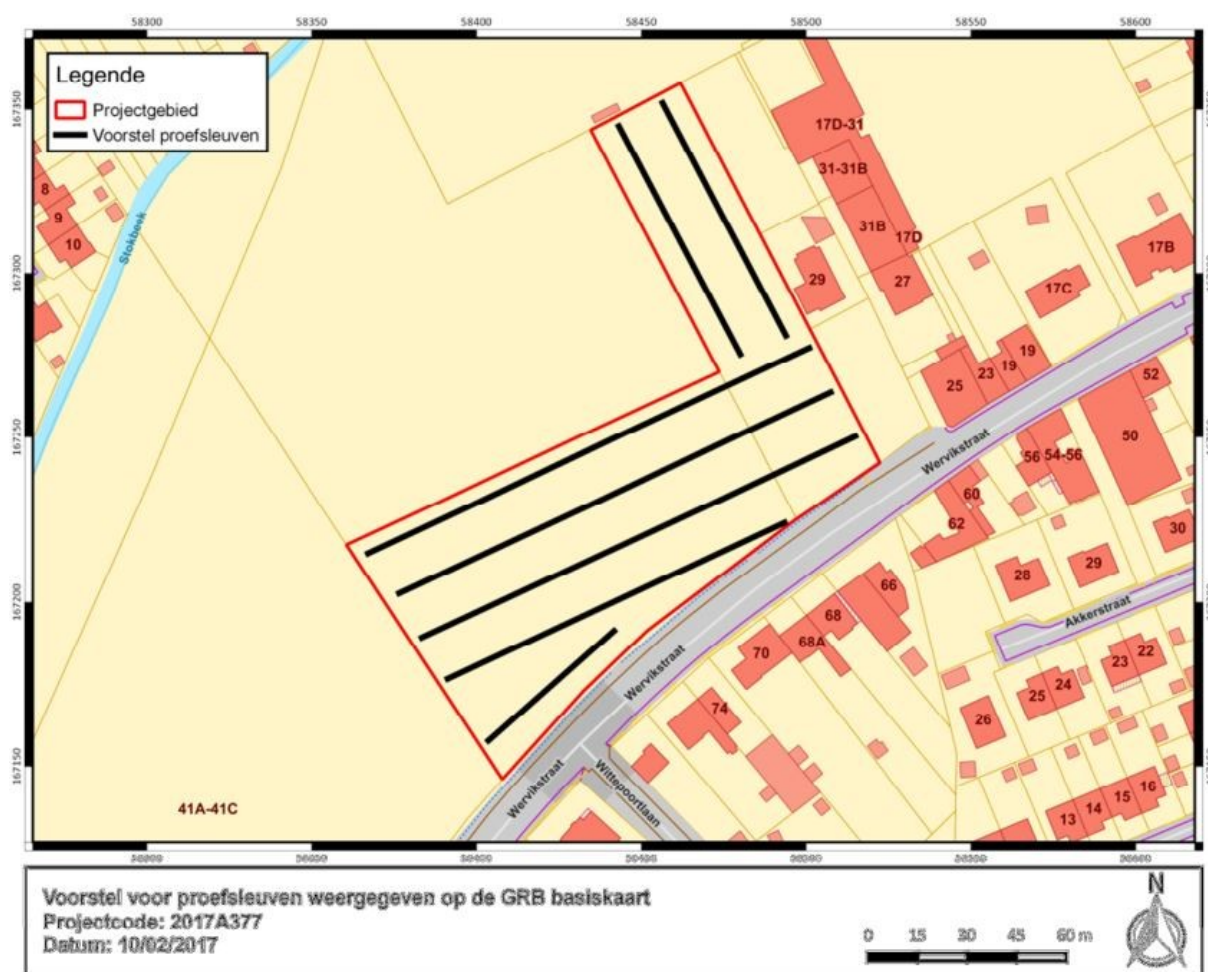
Tijdens het terreinwerk dient extra aandacht uit te gaan naar eventueel Romeinse crematiegraven, er werden er immers twee aangesneden bij het proefsleuvenonderzoek op de percelen direct ten westen van het huidige plangebied.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dienen profielkolommen aangelegd te worden. Deze worden geïnterpreteerd door de aardkundige. Minimaal wordt één profielkolom per 40m sleuf aangelegd, in geschrinkt patroon. Deze profielen hebben als doel de opeenvolging van de bodemlagen, alsook de variatie in samenstelling te registreren en te interpreteren. Ze worden tot minstens 40cm in het ongeroerd sediment uitgegraven. Ze worden geïnterpreteerd door de aardkundige.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd. Na het proefsleuvenonderzoek wordt het terrein terug in oorspronkelijke staat hersteld.

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem, zijnde veldwerk, verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.

De ingreep van DOVO op 16 en 17 mei 2013 wijst op de aanwezigheid van munitie ter hoogte van het projectgebied. Het is niet duidelijk of de concentratie die DOVO verwijderd heeft een geïsoleerde concentratie betreft of indicatief is voor de rest van het terrein. De vaststelling dat het gaat om Britse munitie, te dateren op het einde van WOI, wijst mogelijk op een verband met het Bevrijdingsoffensief van 1918 en op de mogelijke aanwezigheid van schuttersputten. Er wordt dan ook geadviseerd om gedurende het volledige terreinwerk OCE-begeleiding te voorzien.

Figuur 2: Inplanting voorgeschreven proefsleuven op orthofoto⁷

2.1.4 Organisatie van het vooronderzoek

Het onderzoek werd uitgevoerd op 21 en 22 januari 2020 onder leiding van erkende archeoloog Tina Dyselinck. Zij werd hierbij bijgestaan door archeologen Sander De Ketelaere en Ine Depaepe.

Er werden vijf proefsleuven aangelegd en acht kijkvensters voor een totale oppervlakte van 910 m². Het totale plangebied dat in deze fase onderzocht kon worden omvat 6.130 m², waardoor 14,8 % onderzocht werd.

De sleuven werden aangelegd met behulp van een kraan op rupsbanden van 21 ton met een gladde graafbak van 1,80 m. Van alle sleuven werden overzichtsfoto's gemaakt. De sleuven en sporen werden ingetekend door middel van een GPS van het type Geomax Zenith 25 PRO en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Indien een spoor zich tegen de putwand bevond, werd het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Sporen-, foto- en vondstenlijsten werden digitaal geregistreerd in het veld. Gebruik makend van een GIS-omgeving werden de verzamelde data verwerkt tot een gedetailleerd en overzichtelijk grondplan.

Bij het aanleggen van de sleuven werd OCE-begeleiding voorzien door Bom.Be.

⁷ DE GRUYSE e.a. 2017

Figuur 3: Foto's van het terrein tijdens het onderzoek

Figuur 4: Foto's methodiek

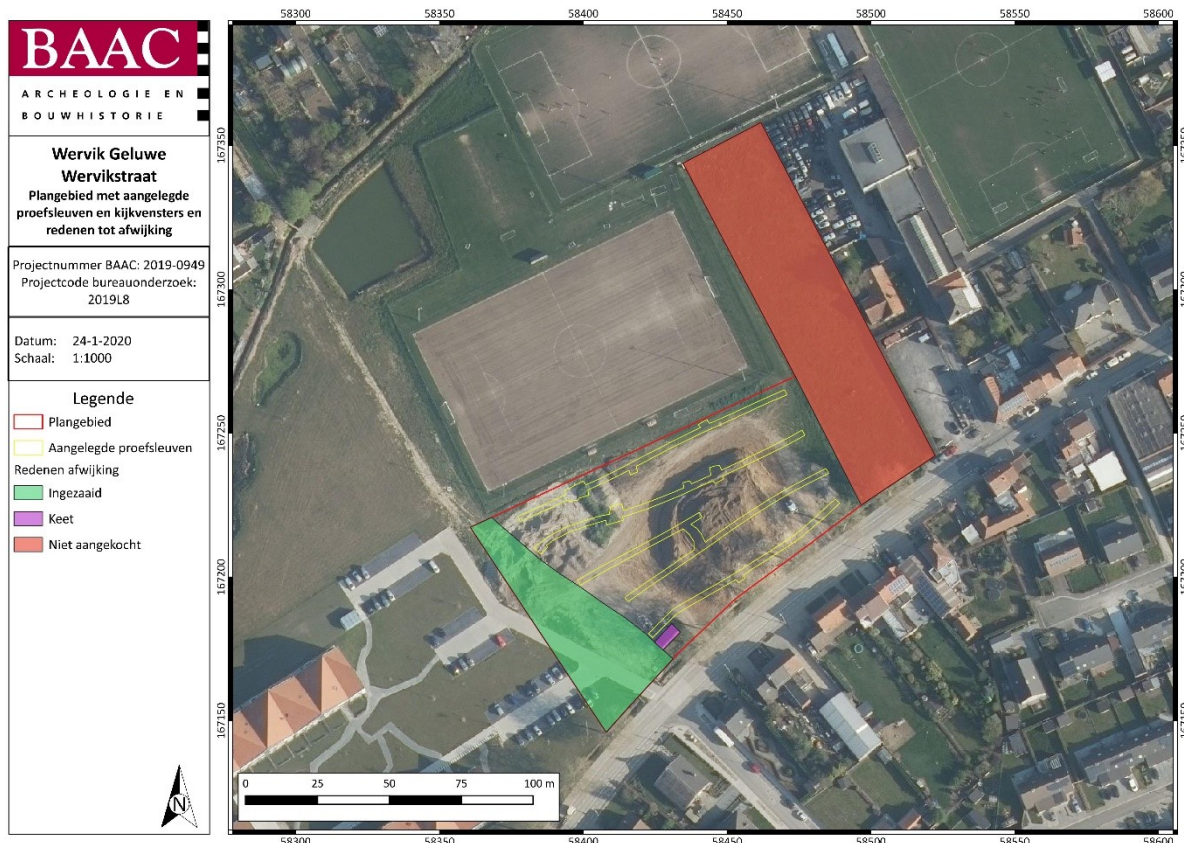
2.1.5 Afwijkingen

Afwijkingen t.a.v. de CGP

Het onderzoek werd uitgevoerd volledig conform de Code van Goede Praktijk.

Afwijkingen t.a.v. de specifieke methodologie

In regel werd het onderzoek uitgevoerd zoals voorgesteld in de specifieke methodologie. De enige afwijkingen waren te wijten aan bepaalde zones die niet onderzocht konden worden. Deze worden besproken in 1.4 Afwijkingen onderzoekstraject t.o.v. de archeologienota.

Plan 4: Aangelegde proefsleuven en kijkvensters, met aanduiding reden tot afwijkingen (1:1, digitaal, 24.01.2020)

2.1.6 Inbreng specialisten en externe wetenschappelijke begeleiding

Er werd geen beroep gedaan op externe specialisten.

2.2 Assessment

2.2.1 Landschappelijke en aardkundige situering

Zie “Geluwe GC (Wervik, West-Vlaanderen) hoofdstuk 1.3.2.”⁸

Volgens de bodemkaart bevindt zich binnen het plangebied een **Lca**-bodem. Dit is een matig droge zandleembodem met textuur B horizont. Deze B-horizont werd niet aangetroffen binnen het plangebied. Volgens de quartairgeologische kaart werd dit zandleem lokaal afgezet door fluviatiele en eolische processen.

2.2.2 Interpretatie (referentie)profielen

Over het gehele plangebied werd een AC-profiel waargenomen. Dit bestond uit een Ap1-Ap2-C-sequentie. De Ap1 was ongeveer 30 cm dik. Deze had een donkergrijze kleur en was redelijk vochtig. Er was een heel scherpe grens ten opzichte van Ap2.

Ap2 had een dikte van ongeveer 25 cm. Deze had een bruine kleur waarin verschillende baksteenbrokjes herkend konden worden. De overgang tussen Ap2 en C was minder scherp dan deze tussen Ap1 en Ap2 maar was nog altijd duidelijk te herkennen.

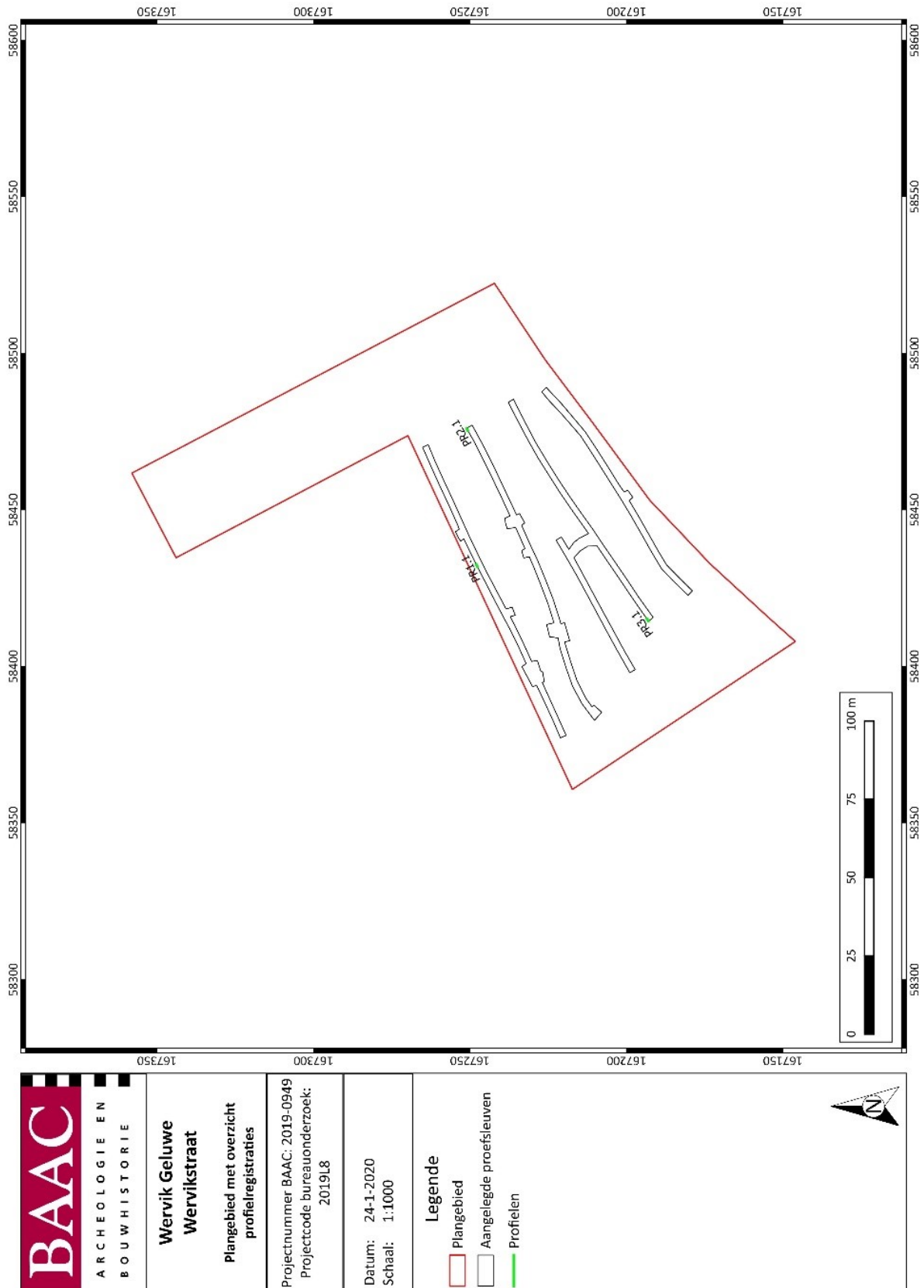
De C-horizont bestond uit een zandlemig pakket met hier en daar roestverschijnselen. Lokaal waren er zandigere of lemigere pakketten te herkennen.

Naar het zuiden toe werd het terrein lemiger. Langs de zuidelijke rand, tegen de bomenrij langs de Wervikstraat, was de grond sterk uitgedroogd en moeilijker leesbaar.

Figuur 5: Profiel 1.1

⁸ DE GRUYSE e.a. 2017

Plan 5: Overzichtskaart van de profielregistraties (1:1, digitaal, 24.01.2020)

2.2.3 Sporen en structuren

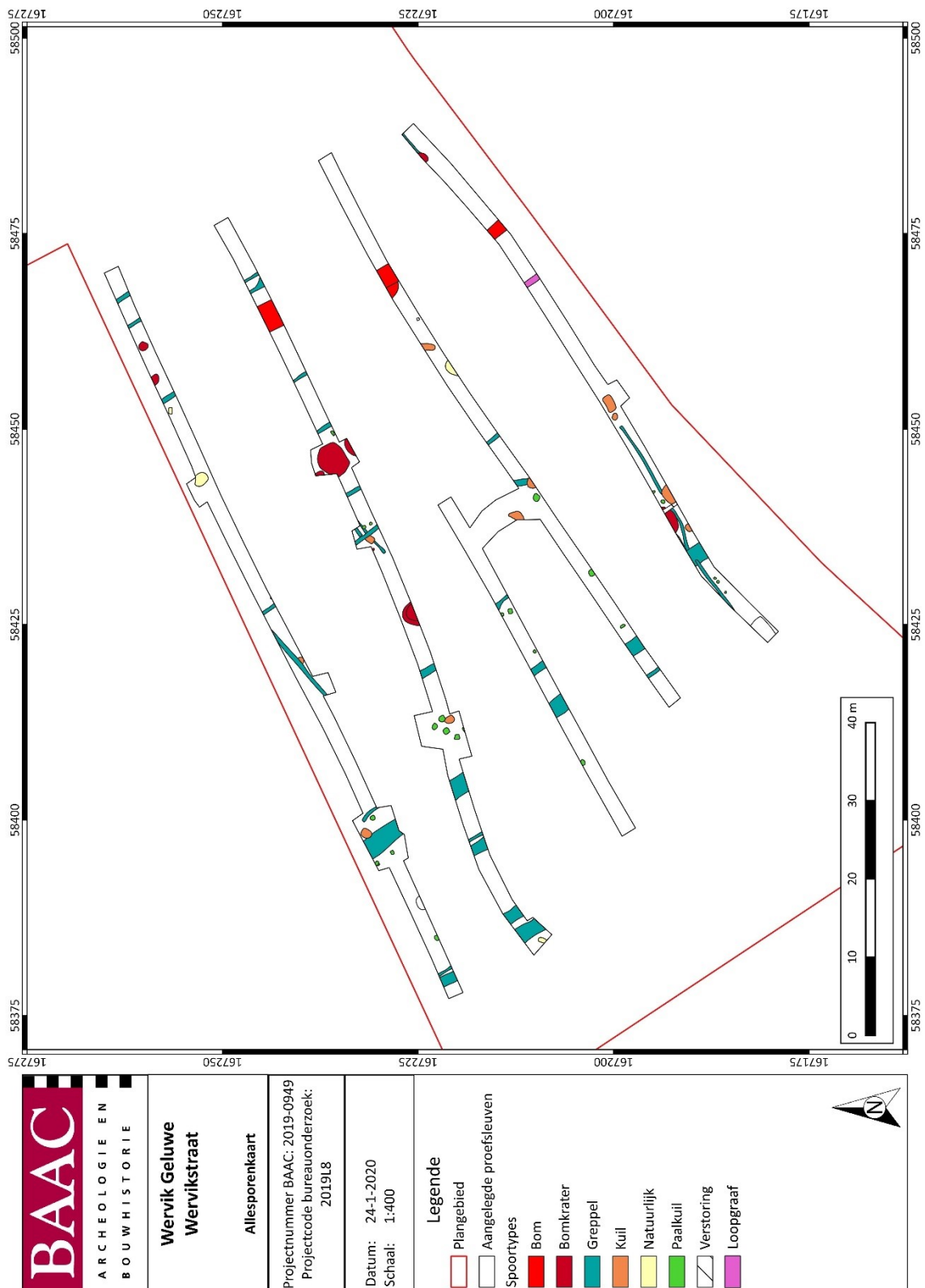
Manifestatie archeologische site aan huidig oppervlak

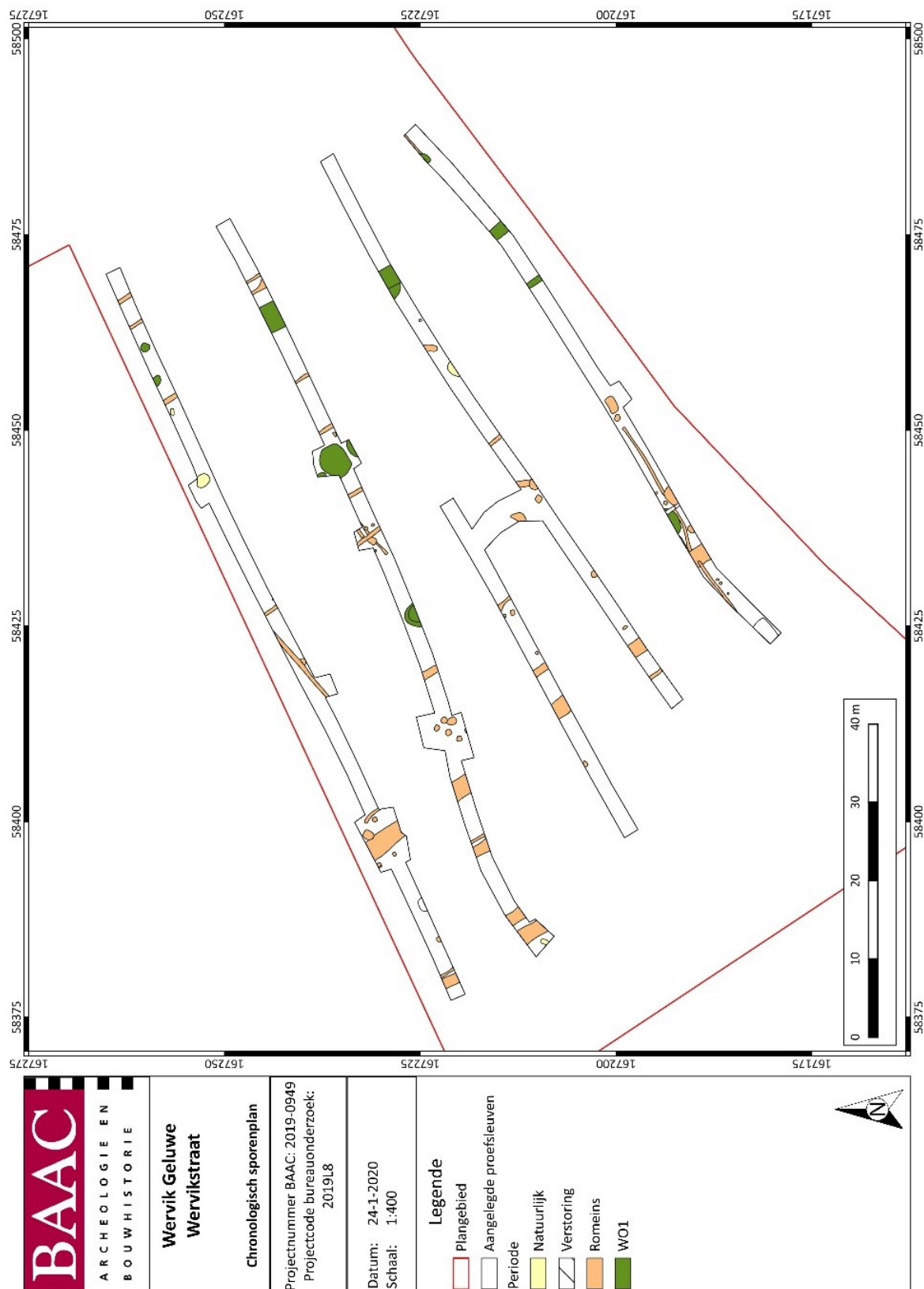
Er werden geen sporen, structuren of archeologische ensembles aangetroffen aan het oppervlak van het onderzoeksterrein.

Stratigrafie van de site

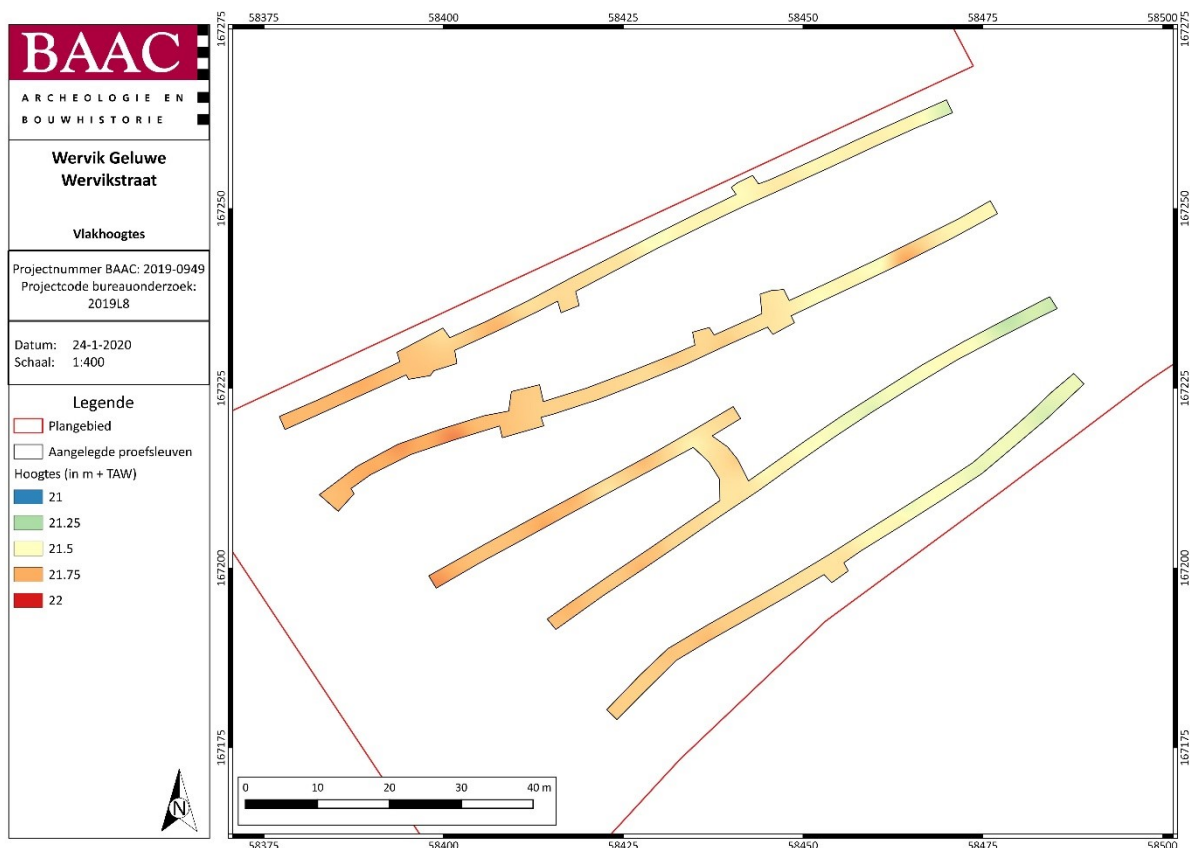
Het bodemarchief omvatte twee archeologisch relevante niveaus. Een eerste niveau bevond zich direct onder de bouwvoor. Er werd hier niet consequent een vlak op aangelegd. Het betreft steeds grondsporen uit de Eerste Wereldoorlog waar omwille van veiligheidsredenen niet verder verdiept werd. In WP5 werd een loopgraaf aangetroffen die ook reeds in dit vlak zichtbaar was.

Het tweede niveau bevond zich tussen 21,3 m TAW en 21,8 m TAW (ca 0,7 – 0,9 m –mv). In dit vlak, dat onder de Ap2-horizont werd aangelegd, werden het gros van de archeologische resten aangetroffen.

Weergave onderzoek: kaarten⁹**Plan 6: Algemeen sporenplan van het onderzoek (1:1; digitaal; 24.01.2020)**⁹ Plannen op meer gedetailleerde schaal opgenomen in de bijlagen.

Plan 7: Chronologisch sporenplan van het onderzoek (1:1; digitaal; 24.01.2020)

Plan 8: Weergave van de vlakhoogtes (1:1; digitaal; 24.01.2020)

Harrismatrix van complexe stratigrafie en complexe spoorcombinaties

Niet van toepassing.

Beschrijving sporenbestand

Romeinse Tijd

(Paal)kuilen

Er werden 36 (paal)kuilen aangetroffen binnen het plangebied. Deze bevonden zich zo goed als allemaal ten oosten van een mogelijke erfgreppel. De (paal)kuilen clusterden voornamelijk in WP2. Er konden tijdens het proefsleuvenonderzoek geen structuren herkend worden, maar vermoedelijk zijn deze wel aanwezig.

De (paal)kuilen hadden over het algemeen een bruinigrijze vulling en waren rond tot afgerond vierkant te herkennen in het vlak. Één van de paalkuilen (S1014) werd gecoupeerd. Deze was bewaard tot een diepte van 35 cm en had een duidelijk herkenbare vlakke bodem.

In één van de kuilen (S1007) werd bij het couperen aardewerk aangetroffen dat in de Romeinse tijd kon worden geplaatst. Deze kuil werd oversneden door een greppel (S1006) waardoor de grootte niet met zekerheid te bepalen was. Vermoedelijk had ze een diameter van ongeveer 1m. De kuil was tot een diepte van 30 cm bewaard. In de coupe was ook redelijk wat houtskool zichtbaar.

Figuur 6: Coupe op S1014.

Figuur 7: Coupe op S1007 en S1006

In WP1 en WP5 waren er enkele paalkuilen ten westen van de vermoedelijke erfgreppel. De sporen zijn gelijkaardig van vorm, kleur en grootte ten opzichte van de andere sporen. Mogelijk zijn deze niet gelijktijdig aan de erfgreppel.

Figuur 8: S5003 en S5004 lagen ten westen van de erfgreppel

Greppels

In totaal werden 36 greppelsegmenten herkend. Deze behoren tot minstens 22 greppels.

De grootste greppel is genummerd als S1011-S2005-S4002-S3008-S5005. Deze greppel kon door middel van een grote hoeveelheid aardewerk in de Romeinse tijd geplaatst worden. De greppel kon over een lengte van 60 meter gevolgd worden en had een breedte tot drie meter met een noord-zuid-oriëntatie. Gezien de omvang van de greppel en de hoeveelheid vondstmateriaal gaat het vermoedelijk om een erfgreppel.

Deze greppel maakt weliswaar een vreemde sprong tussen WP3 en WP5. De eigenlijk loop van de greppel schuift zo'n drie meter op ten opzichte van de vermoede loop van de greppel. Dit werd pas achteraf opgemerkt bij de planverwerking. Een reden hiervoor is nog niet gekend.

Wereldoorlog 1

Bomkraters

Er werden binnen de proefsleuven acht bomkraters gevonden waarin geen onontplofte projectielen aanwezig waren. Enkele van deze bomkraters werden later als afvaldump gebruikt. De groottes van de bomkraters varieerden tussen 1m en 4,3m diameter.

Loopgraaf

Er werd één loopgraafsegment aangetroffen. Deze werd pas duidelijk herkend op het archeologisch vlak, maar in het profiel is duidelijk te zien dat deze reeds tussen Ap1 en Ap2 zichtbaar is. De loopgraaf had in het vlak een breedte van 80 cm maar liep naar het maaiveld toe iets breder.

Figuur 9: De loopgraaf was reeds zichtbaar in Ap2

Projectielen

Binnen de proefsleuven werden op zes locaties onontplofte projectielen aangetroffen. Het gaat hierbij om obussen, handgranaten en één gasbom. Op drie van de locaties gaat het om munitie die in bomkraters gedumpt werden. Op de drie andere locaties gaat het om een projectiel dat onontploft in de grond gedrongen was.

2.2.4 Vondsten

Administratieve gegevens

Tabel 1: Vondsten

VONDSTCATEGORIE	AANTAL
AW	6
NS	1
MET	3
KST	1

Methode en technieken

Per spoornummer zijn alle vondsten bekeken en ingevoerd in de vondstdeterminatietabel. Zo werd eerst gekeken naar de vondstcategorie, vervolgens naar de dominante deelcategorie, waarna de belangrijkste gegevens m.b.t. de vondsten genoteerd werden. Er is ook getracht om de vondsten van een preliminaire datering te voorzien.

Volgende binnen BAAC Vlaanderen aanwezige materiaalspecialisten werden geraadpleegd (zie Tabel 2).

Tabel 2: Geraadpleegde specialisten

VONDSTCATEGORIE	SPECIALIST
VUURSTEEN	Y. PERDAEN, I. WOLTINGE, I. DEPAEPE
ROMEINS AARDEWERK	N. JANSSENS, S. DE KETELAERE
METAAL	R. BAKX

Aardewerk

Inventaris

Voor de inventaris wordt verwezen naar de assessmenttabel in bijlage, waarin alle data per vondstnummer is verzameld. Uit deze inventaris blijkt dat tijdens het proefsleuvenonderzoek 24 aardewerkfragmenten (V1; V6, V7; V8; V9; V10) zijn aangetroffen. Deze werden voornamelijk in de mogelijke erfgreppel aangetroffen. Daarnaast werd ook materiaal aangetroffen in S1007.

Interpretatie

De vondstcollectie vertegenwoordigt zowel qua materiaalcategorieën als qua datering een vrij homogeen ensemble. Het aardewerk betreft voornamelijk handgevormd aardewerk dat binnen de Romeinse periode gedateerd kon worden. Op basis van de versieringen (lineaire (1) en golvende (1) groefversieringen) kunnen deze tussen de eerste eeuw voor en de eerste eeuw na Christus geplaatst worden.¹⁰

Conservatie en behandeling

De ingezamelde vondsten hebben geen conservatie of behandeling nodig.

Potentieel op kenniswinst

De ingezamelde vondsten hebben in de eerste plaats een waarde als chronologische marker voor de antropogene sporen. De verdere archeologische en cultuurhistorische waarde van de vondsten wordt bijzonder laag ingeschat.

Metaal

Inventaris

Voor de inventaris wordt verwezen naar Tabel 3 en de assessmenttabel in de bijlage, waarin alle data per vondstnummer is verzameld.

Tabel 3: Inventaris metaalvondsten

VONDSTNUMMER	CONTEXT	MATERIAALSOORT	DETERMINATIE
V3	S2013, BOMKRATER	FE	DEEL VAN BAJONET; BRITS
V4	S2013, BOMKRATER	FE	FILTERBUS VAN GASMASKER
V5	S2013, BOMKRATER	CU	PATROON VOOR MAUSERGEWEER; ONAFGESCHOTEN; BODEMSTEMPEL: S/67/ .../ 7(?) /15

Interpretatie

De metaalvondsten komen allemaal uit dezelfde bomkrater. Waarschijnlijk zijn de vondsten in de bomkrater terecht gekomen bij het opruimen van het slagveld. De patroon kan gedateerd worden in 1915.

Conservatie en behandeling

De ingezamelde vondsten worden niet voorgesteld voor conservatie, aangezien het om objecten gaat die massaal geproduceerd werden.

Potentieel op kenniswinst

De verdere archeologische en cultuurhistorische waarde van de vondsten wordt laag ingeschat.

¹⁰ DE CLERCQ 2009, p.419

Vuursteen

Inventaris

Voor de inventaris wordt verwezen naar de assessmenttabel in bijlage en tabel, waarin alle data per vondstnummer is verzameld. Uit deze inventaris blijkt dat tijdens het proefsleuvenonderzoek één vuursteenvondst (V2) is aangetroffen.

Interpretatie

Het betreft een matig verbrande, volledige afslag (20x25x5mm) in een fijnkorrelige, bruine vuursteensoort. De verbrandingsverschijnselen zijn zowel op de ventrale als dorsale zijde te zien: er is op beide zijdes een gedeeltelijke witgrijze verkleuring te zien, alsook craqueleringen. Op de ventrale zijde zijn ook twee potlidnegatieven aanwezig. Verder is de dorsale zijde nog tot 75% met een verweerde cortexkorst bedekt, waaruit kan afgeleid worden dat dit een afhaking in het beginproces van de kernbewerking is. De hiel bestaat uit een relatief groot vlak (een deel van het oude slagvlak) en de afslag eindigt in een scharnierbreuk.

Aangezien het artefact in een greppelspoor is aangetroffen, kan ervan uitgegaan worden dat het zich niet meer in situ bevindt. Hierdoor kan de afhaking niet gezien worden als een relatieve datering voor het spoor. Dergelijke afslagen zijn daarnaast ook geen zogenaamde gidsfossielen, aangezien ze in alle periodes van de prehistorie (paleolithicum, mesolithicum, neolithicum of metaaltijden) voorkomen.

Conservatie en behandeling

De ingezamelde vondsten hebben geen conservatie of behandeling nodig.

Potentieel op kenniswinst

De archeologische en cultuurhistorische waarde van de vondst wordt bijzonder laag ingeschat aangezien het om een geïsoleerde vondst in een greppelspoor gaat die zich niet meer *in situ* bevindt.

Porselein

Inventaris

Voor de inventaris wordt verwezen naar de assessmenttabel in bijlage, waarin alle data per vondstnummer is verzameld. Uit deze inventaris blijkt dat tijdens het proefsleuvenonderzoek één porselevondst werd aangetroffen (V11).

Interpretatie

De enige porselevondst die werd aangetroffen bevond zich binnen de loopgraaf (S5015). Het gaat om een dop van een (bier)flesje.

Conservatie en behandeling

De ingezamelde vondsten hebben geen conservatie of behandeling nodig.

Potentieel op kenniswinst

De vondst heeft in de eerste plaats een waarde als chronologische marker voor de antropogene sporen. De verdere archeologische en cultuurhistorische waarde van de vondst wordt bijzonder laag ingeschat.

Projectielen

Gezien de aard van deze vondstcategorie werd geen inventaris opgesteld en werden deze ook niet in de vondstenlijst opgenomen. Deze werden alle door DOVO opgehaald om vernietigd te worden. Ze worden hier wel vermeld omdat ze een beeld geven over de geschiedenis van het plangebied tijdens de Eerste Wereldoorlog. Er werden namelijk projectielen aangetroffen die bij impact niet ontploft waren als projectielen die (vermoedelijk) na de oorlog in bomkraters gedumpt werden. Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden deze omwille van veiligheidsredenen nog niet allemaal verwijderd.

Plan 9: Weergave van de locaties waar onontplofte projectielen werden aangetroffen (1:1; digitaal; 2020)

2.2.5 Stalen

Er werden geen boorstalen genomen voor verdere analyse ten behoeve van absolute dateringen (^{14}C , OSL), micromorfologisch onderzoek, textuuranalyse of palynologisch onderzoek. Het aanwenden van deze technieken valt niet binnen de doelstelling van dit vooronderzoek.

2.3 Synthese onderzoeksresultaten

2.3.1 Datering en interpretatie onderzoeksterrein

Er konden binnen het plangebied twee occupatiefases herkend worden: een eerste Romeinse fase en een tweede fase uit de Eerste Wereldoorlog.

De Romeinse fase bestaat vermoedelijk uit een woonerf dat grotendeels binnen het plangebied ligt. Er werd een erfgreppel herkend en verschillende palenclusters ten oosten van de erfgreppel, waardoor het aannemelijk is dat ook gebouwplattegronden aanwezig zijn. Op het perceel ten westen van het plangebied werden Romeinse brandrestengraven aangetroffen. Het is mogelijk dat deze deel zijn van een grafveld dat zich uitstrekt tot binnen de contouren van het huidige plangebied.

De fase uit de Eerste Wereldoorlog kenmerkt zich voornamelijk door bomkraters. Toch werd ook een loopgraaf aangetroffen. Deze kon reeds op een hoger niveau worden waargenomen, tussen de Ap1 en Ap2 bodem. Het is niet uitgesloten dat er nog segmenten aanwezig zijn binnen het plangebied.

2.3.2 Confrontatie met resultaten eerder vooronderzoek

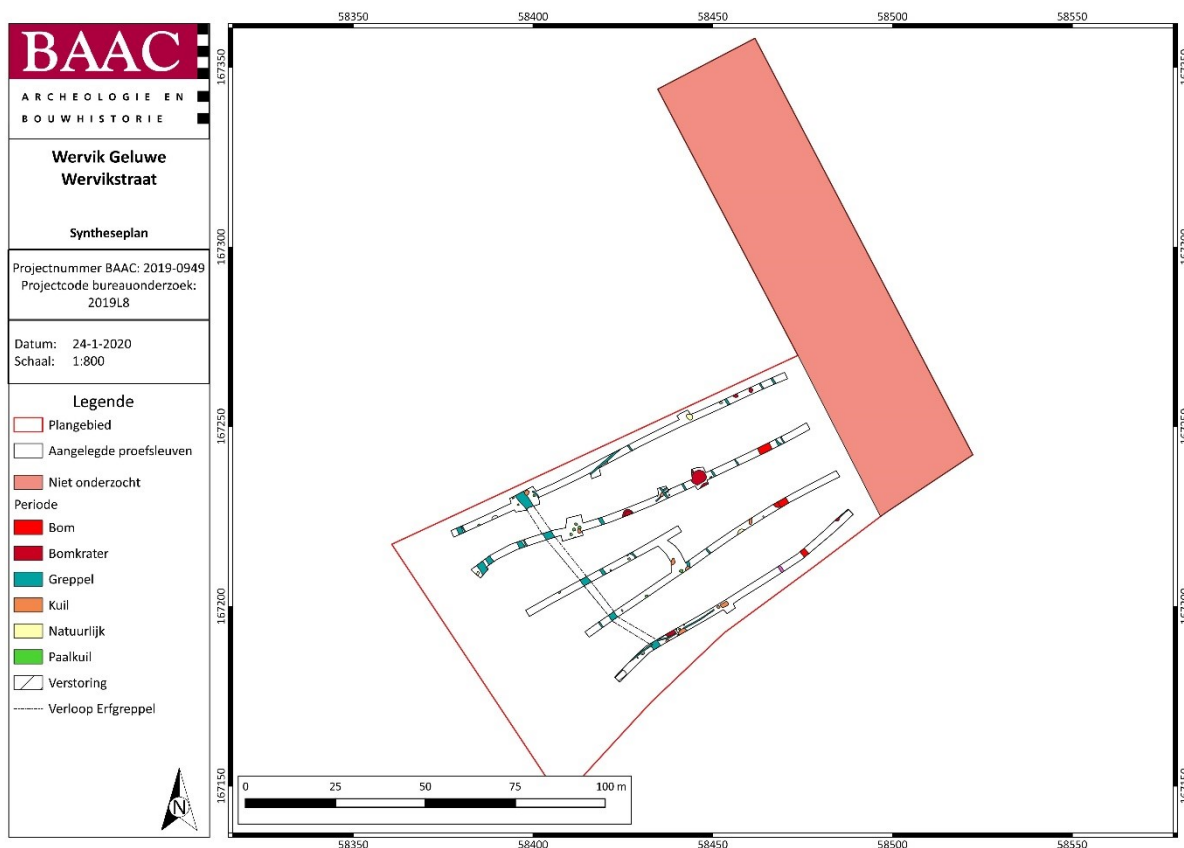
Uit het bureauonderzoek bleek dat er tijdens een proefsleuvenonderzoek ten westen van het plangebied reeds twee Romeinse brandrestengraven werden aangetroffen. Binnen het huidige plangebied werden geen brandrestengraven aangetroffen, maar er werden wel een Romeinse erfgreppel en (paal)kuilen aangetroffen. Het is mogelijk dat deze erfgreppel de grens vertegenwoordigt tussen de bewoningssporen ten oosten van de greppel en de funeraire structuren ten westen van de greppel.

Binnen het plangebied werd een munitiedump verwijderd. Er zijn ook foto's gekend van juist na de Eerste Wereldoorlog ter hoogte van café *T'Smiske* direct ten oosten van het plangebied waar grote hoeveelheden munitie verzameld waren. Mogelijk werd een deel van deze munitie gedumpt in bomkraters binnen het plangebied.

2.3.3 Verwachting archeologisch erfgoed

Binnen het plangebied wordt een Romeinse nederzetting verwacht. In het westen van het plangebied kunnen zich nog Romeinse brandrestengraven bevinden. Deze vindplaats kan een beter beeld schetsen over de Romeinse bewoning in het achterland van de *vicus* van Wervik en de relatie tussen beide vindplaatsen duiden.

2.3.4 Syntheseplan

Plan 10: Syntheseplan (1:1; digitaal; 24.01.2020)

Op het syntheseplan werden de verschillende sporen en het verloop van de vermoedelijke erfgreppel weergegeven. Ook de zone die nog in een volgende fase onderzocht moet worden door middel van sleuven werd aangeduid.

2.3.5 Onderzoeksvragen: antwoorden

- Wat zijn de waargenomen bodemhorizonten, beschrijving + duiding?

Er werd een AC-horizont waargenomen. Hierin werden twee Ap-horizonten herkend.

- In hoeverre is de bodemopbouw nog intact? Zijn er tekenen van erosie? Is er sprake van een grote mate van verstoring?

Aangezien er een AC-horizont aanwezig is, is de bodemopbouw niet meer intact. De archeologische resten zijn wel nog goed bewaard.

- Zijn er (nog) bodemsporen aanwezig? In welke mate zijn ze natuurlijk of antropogeen? Beschrijf.

Er zijn nog verschillende antropogene bodemsporen aanwezig. Het gaat hier voornamelijk over (paal)kuilen en greppels die in de Romeinse periode gedateerd kunnen worden. Daarnaast zijn er ook verschillende bomkraters en een loopgraaf aangetroffen die binnen de Eerste Wereldoorlog geplaatst kunnen worden.

- Wat is de bewaringstoestand van de sporen?

De sporen zijn goed bewaard.

- Wat is de relatie tussen de bodem en het landschap?

De bodem binnen het plangebied is conform met de situatie op de quartairgeologische kaart. De exacte relatie is echter moeilijk te bespreken door het ontbreken van een E- en B-horizont.

- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren, is er een ruimtelijk verband?

De aangetroffen (paal)kuilen en greppels maken deel uit van een Romeinse nederzetting binnen het plangebied. De meeste (paal)kuilen bevinden zich ten oosten van de grootste greppel. Vermoedelijk vormt deze de grens van de nederzetting. Ten westen van deze greppel kunnen zich wel nog steeds off-site fenomenen en funeraire structuren bevinden.

- Wat is de aard van eventuele resten uit de Eerste Wereldoorlog?

Er werden voornamelijk bomkraters aangetroffen uit de eerste wereldoorlog. Daarnaast werd ook een loopgraaf aangetroffen en verschillende onontplofte projectielen.

- Kan op basis van het gerecupereerde materiaal een uitspraak gedaan worden over datering of fasering? Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

De grootste greppel binnen het plangebied kon op basis van het materiaal duidelijk in de Romeinse periode geplaatst worden. Dit was ook het geval voor kuil S1007. Het materiaal in de verschillende bomkraters wijst op een datering tijdens de Eerste Wereldoorlog. Er zijn dus duidelijk twee fasen aanwezig uit twee verschillende periodes.

- Kan op basis van de waargenomen archeologische fenomenen een uitspraak gedaan worden over de aard en de omvang van de menselijke aanwezigheid?

Binnen het plangebied is een rurale Romeinse nederzetting aanwezig. De exacte omvang van deze nederzetting kon nog niet bepaald worden.

- Zijn er indicaties voor de inrichting van een funeraire ruimte?

Er werden geen indicaties gevonden voor de inrichting van een funeraire ruimte.

- Indien er sprake is van begravingen: wat is de omvang? Hoeveel niveaus? Geschatte aantal individuen?

Niet van toepassing

- Wat betekenen de gegevens mogelijk voor een aanvulling van kennisleemtes van de lokale en regionale geschiedenis?

De site kan waardevolle informatie opleveren voor de inrichting van het achterland van de *vicus* van Wervik in de Romeinse periode. Ook voor de Eerste Wereldoorlog kan de site belangrijke informatie opleveren aangezien de aangetroffen loopgraaf niet gekend is uit historische bronnen.

- Voor waardevolle vindplaats(en) die bedreigd worden door de geplande werkzaamheden: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maw is behoud in situ mogelijk?)

Er is geen behoud in situ mogelijk.

- Voor bedreigde waardevolle vindplaatsen die niet in situ bewaard kunnen blijven:
 - o Wat is de ruimtelijke afbakening (in X-, Y- en Z-coördinaten) van de zone(s) voor vervolgonderzoek?

Opgraving:	Noordwest:	x: 58360,6889	y: 167217,2706
	Noordoost:	x: 58473,6811	y: 167269,8311
	Zuidwest:	x: 58380,4343	y: 167187,4873
	Zuidoost:	x: 58496,6535	y: 167225,0208
Proefsleuven:	Noordwest:	x: 58434,6847	y: 167343,9168
	Noordoost:	x: 58461,7136	y: 167358,0523
	Zuidwest:	x: 58497,0920	y: 167225,3524
	Zuidoost:	x: 58522,3284	y: 167242,1895

- o Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht?

Eventuele loopgraven en andere sporen uit de Eerste Wereldoorlog kunnen reeds binnen de bouwvoor herkend worden. Bij het aanleggen dient hier dan ook extra aandacht aan besteed te worden zodat deze zo volledig mogelijk geregistreerd kunnen worden.

- Welke vraagstellingen zijn voor het vervolgonderzoek relevant?

Zie Programma van Maatregelen

- Zijn er voor de beantwoording van de vraagstelling(en) natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke types staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Zie Programma van Maatregelen.

2.4 Besluit

2.4.1 Potentieel op kennisvermeerdering

Er is een groot potentieel op kennisvermeerdering. Het onderzoeken van de aangetroffen Romeinse nederzetting kan waardevolle informatie opleveren in verband met de inrichting van het Wervikse achterland in de Romeinse periode en de link kunnen leggen met de eerder aangetroffen brandrestengraven op de aanpalende percelen. Deze informatie zou bij de werkzaamheden vernietigd worden.

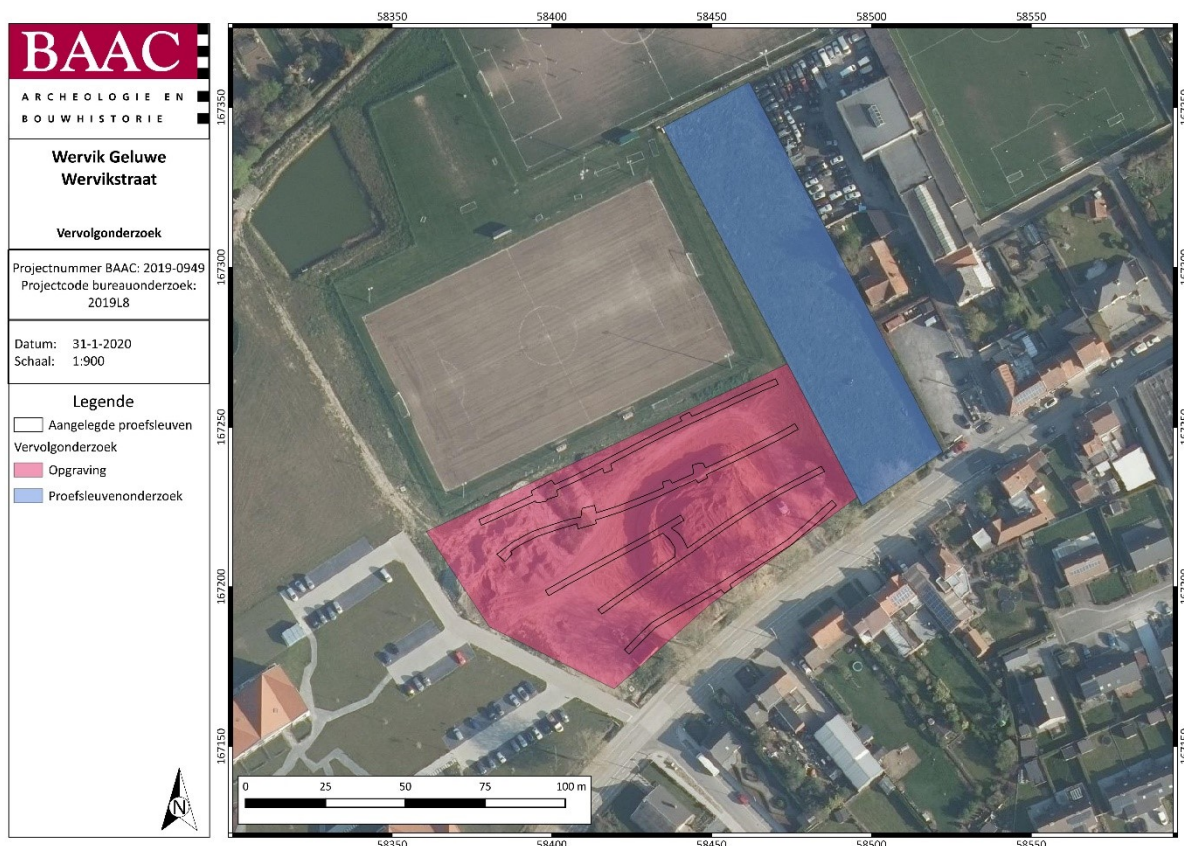
Verder onderzoek op het loopgraafsegment kan ook kennisvermeerdering opleveren. Deze loopgraaf wordt namelijk niet herkend op luchtfoto's of 'trench maps'. Het is dan ook niet mogelijk om deze op basis van historische bronnen te dateren. Het geheel aan wereldoorlogvondsten en -sporen zou de activiteiten ter hoogte van het plangebied beter kunnen plaatsen binnen de gekende historische bewegingen in de regio.

2.4.2 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het plangebied kon in deze fase nog niet volledig onderzocht worden. Binnen het deel dat reeds onderzocht werd door middel van proefsleuven is voldoende informatie over de aanwezigheid van een archeologische site met een groot kennispotentieel. Hier is een opgraving aangewezen.

Binnen perceel 471D konden nog geen proefsleuven worden aangelegd omdat dit perceel nog niet in eigendom was en er geen akkoord was voor het betreden van het terrein. Hier is onvoldoende informatie over de aan- of afwezigheid van een archeologische site. Het kennispotentieel kon onvoldoende bepaald worden. Verder vooronderzoek is aangewezen door middel van proefsleuven.

2.4.3 Afbakening onderzoeksterrein

Plan 11: Plangebied met afbakening van de zone voor opgraving en verder vooronderzoek (digitaal; 1:1; 31.01.2020)

3 Samenvatting

Op basis van de archeologienota '*Geluwe GC (Wervik, West-Vlaanderen)*' (ID2298)¹¹ werd een nota opgemaakt. De archeologienota bestond uit een bureauonderzoek. In deze nota werden de resultaten van het proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in uitgesteld traject in januari 2020 gerapporteerd. Aangezien nog niet het volledige terrein in eigendom was van de opdrachtgever, kon in deze fase slechts een deel onderzocht worden. Perceel 471D dient in een volgende fase te worden onderzocht.

Op basis van de resultaten binnen de geprospecteerde zone werd besloten dat binnen het plangebied archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving noodzakelijk is.

Binnen deze zone werden voornamelijk (paal)kuilen en greppelsegmenten aangetroffen. Vijf van deze greppelsegmenten vormen een vermoedelijke erfgreppel die duidelijk in de Romeinse periode kan worden geplaatst. De (paal)kuilen, die zich voornamelijk ten oosten van de erfgreppel bevinden behoren vermoedelijk toe aan een Romeinse nederzetting.

Daarnaast werden verschillende bomkraters en onontplofte projectielen aangetroffen. Er werd ook één enkele loopgraaf aangetroffen die reeds zichtbaar was in de bouwvoor.

Op basis van de resultaten kan gesteld worden dat er over de gehele onderzochte zone een Romeinse nederzetting aanwezig is. Deze kan belangrijke informatie opleveren over de indeling van het Wervikse hinterland in de Romeinse periode. Daarnaast werd ook een niet gekende loopgraaf aangetroffen uit de Eerste Wereldoorlog. Dit kan informatie uit historische bronnen verder aanvullen en nuanceren. Gezien de aard en de hoeveelheid sporen dient deze zone verder onderzocht te worden door middel van een opgraving. Binnen de zone die nog niet onderzocht kon worden, dient eerst nog een proefsleuvenonderzoek te worden uitgevoerd. De werkwijze en voorwaarden voor de opgraving en het proefsleuvenonderzoek worden in het programma van maatregelen uitgeschreven.

¹¹ DE GRUYSE e.a. 2017

4 Lijsten

4.1 Figurenlijst

Figuur 1: Inplanting voorgeschreven proefsleuven op orthofoto	10
Figuur 2: Foto's van het terrein tijdens het onderzoek.....	11
Figuur 3: Foto's methodiek	11
Figuur 4: Profiel 1.1.....	13
Figuur 5: Coupe op S1014.	19
Figuur 6: Coupe op S1007 en S1006	19
Figuur 7: De loopgraaf was reeds zichtbaar in Ap2.....	21

4.2 Plannenlijst

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (digitaal; 1:10.000; 24.01.2020)	2
Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (digitaal; 1:250; 24.01.2020).....	3
Plan 3: Aangelegde proefsleuven en kijkvensters, met aanduiding reden tot afwijkingen (1:1, digitaal, 24.01.2020)	12
Plan 4: Overzichtskaart van de profielregistraties (1:1, digitaal, 24.01.2020)	14
Plan 5: Algemeen sporenplan van het onderzoek (1:1; digitaal; 24.01.2020)	16
Plan 6: Chronologisch sporenplan van het onderzoek (1:1; digitaal; 24.01.2020).....	17
Plan 7: Weergave van de vlakhoogtes (1:1; digitaal; 24.01.2020)	18
Plan 8: Weergave van de locaties waar onontplofte projectielen werden aangetroffen (1:1; digitaal; 2020).....	25
Plan 9: Synthesepan (1:1; digitaal; 24.01.2020)	27
Plan 10: Plangebied met afbakening van de zone voor opgraving en verder vooronderzoek (digitaal; 1:1; 24.01.2020)	30

4.3 Tabellenlijst

Tabel 1: Vondsten	22
Tabel 2: Geraadpleegde specialisten	22
Tabel 3: Inventaris metaalvondsten.....	23

5 Bibliografie

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2020. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0)*, Brussel.

AGIV, 2018. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Bodemerosiekaart.

AGIV, 2019a. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootschalig Referentiebestand (GRB).

AGIV, 2019b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.

DE CLERCQ, W., 2009. *Lokale gemeenschappen in het Imperium Romanum: Transformaties in rurale bewoningsstructuur en materiële cultuur in de landschappen van het noordelijk deel van de civitas Menapiorum (Provincie Gallia-Belgica, ca. 100 v. Chr. - 400 n. Chr.)*. Universiteit Gent.

DE GRUYSE, J. e.a., 2017. Geluwe GC (Wervik, West-Vlaanderen).

6 Bijlagen

6.1 Sporenlijst

6.2 Vondstenlijst

6.3 Fotolijst

6.4 Assessmenttabel

6.5 Allesporenkaart